

ціональних повноважень суб'єкта, що здійснює шпит на нього" [7]. При цьому такі взаємовідносини повинні базуватись на довірі та впевненості у неспричиненні шкоди підприємству-інформатору.

ІV. Висновки. У сучасних ринкових умовах господарювання, які часто базуються на конкурентній боротьбі між підприємствами, поняття доступності та гласності облікової інформації не може бути остаточно вирішеним навіть на законодавчому рівні. Адже це вимагає внесення змін до низки нормативно-правових актів і трансформації повноважень та функцій окремих державних структур управління. Звітність у всіх її видах є найоптимальнішим засобом отримання інформації про діяльність того чи іншого суб'єкта господарювання. Проте формування її показників і подання у відповідні інстанції захищається принципом конфіденційності. Для відкритості та публічності такої інформації необхідним є мотиваційний чинник для суб'єкта-звітувача. Ним може бути формування нового типу ринкових комерційних відносин купівлі-продажу, об'єктом яких висупатиме звітна інформація – адже плата за її надання користувачам для задоволення їх соціально-економічних інтересів буде матеріальним і моральним відшкодуванням підприємству за відкритість власної звітності. Проте основним

суб'єктом даних відносин повинна бути держава через виконання своїх регуляторно-контролюючих функцій.

1. *Левицька С. О.* Звітність підприємств : навчальний посібник. – Рівне : НУВГП, 2008. [електронний ресурс] eprints.oa.edu.ua

2. *Якубів В. М.* Звітність підприємств : навчальний посібник / В. М. Якубів. – Івано-Франківськ Тіповіт, 2010. – 436 с.

3. Закон України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" від 16 липня 1999 р. (зі змінами і доповненнями) / [електронний ресурс] www.rada.gov.ua

4. *Хом'як Р. Л.* Бухгалтерський облік та оподаткування : навчальний посібник / Р. Л. Хом'як, В. І. Лемішовський. – Львів : Бухгалтерський центр "Ажур", 2010. – 1220 с.

5. *Лень В. С.* Організація бухгалтерського обліку : навчальний посібник / В. С. Лень, О. Ю. Акименко, О. І. Волот та ін. – К. : Центр учбової літератури, 2006. – 696 с.

6. *Верига Ю. А.* Звітність підприємств : навчально-методичний посібник / Ю. А. Верига, М. М. Орищенко, Н.В. Прохар. – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011. – 272 с.

7. *Лаговська О. А.* Передумови трансформації бухгалтерського обліку: системний аналіз. // Вісник ЖДТУ : Економічні науки. – № 3. – 2010 / [електронний ресурс] www.nbu.gov.ua/portal/

The essence and types of the enterprises reporting, normative and legal software of its drawing up processes are opened; the reporting users interests are defined through the satisfaction of their social and economic needs for the development of their own activity and the society in general.

УДК 334.716:338.3

Гобир І. Б.

ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК ВИРОБНИЧОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуто теоретичні і практичні проблеми формування і розвитку виробничої структури підприємства. Проаналізовано також економічну сутність цього поняття як економічної категорії. Показано розвиток виробничої інфраструктури підприємства.

Ключові слова: інфраструктура, розвиток, виробнича інфраструктура.

І. Вступ. Дослідження місця промислової інфраструктури в розвитку промислових підприємств вимагає уточнення поняття виробничої інфраструктури і сутності її функціонування.

Інфраструктура є обов'язковою умовою ефективного функціонування економіки, яка вклю-

чає систему установ і організацій, що обслуговують рух товарів і надання послуг на ринку. Це дозволяє розглядати її як сукупність усіх видів діяльності, необхідних для доведення фізичного обсягу певних видів товарів до відповідного споживача. Тому дана тема є досить актуальною.

У науковій літературі окремі питання розвитку інфраструктури розглядали А. Н. Кочетов, Г. П. Солюс, Н. М. Вітренко, Р. Нурксе, П. Розенштейн-Родан, Л. І. Абалкін, Л. В. Бондаренко, Л. П. Куракова, В. П. Можина, І. Ю. Карпов, С. С. Носова та багато інших економістів [1-2].

ІІ. Постановка завдання. Метою даної статті є показати формування і розвиток виробничої структури, дослідити поняття «інфраструктури», визначити її місце і значення в економічній системі.

III. Результати дослідження. Появу в економічному словнику поняття «інфраструктура» прийнято пов'язувати з іменем американського економіста П. Розенштейн-Родана, який визначив її як комплекс загальних умов, що забезпечують сприятливий розвиток приватного підприємництва в основних галузях економіки. Таким чином, вже в той час економісти бачили різне призначення для розвитку економіки її основних галузей і тих (енергетичне, транспортне й ремонтне обслуговування, зв'язок, тощо), які передують їм і створюють для них сприятливі умови, а також необхідність виділення й об'єднання цих обслуговуючих галузей у понятті виробничої інфраструктури.

Надалі зміст поняття розширювався і охопив обслуговуючі системи не тільки виробництва, але й соціальної сфери. Для галузей інфраструктури стали відносити будівництво доріг, каналів, портів, мостів, аеродромів, складів, водопостачання, каналізацію, тощо.

Слід підкреслити, що економічна категорія «інфраструктура» трактується в спеціальній літературі неоднозначно. Інфраструктура (лат. *infra* – нижче, під і *structura* – будова, взаєморозташування) – комплекс галузей народного господарства (сфери матеріального і нематеріального виробництва), які обслуговують промисловість і сільське господарство. До нього належать виробнича й невиробнича (або соціальна) інфраструктура [3].

В економічному словнику наведено таке визначення: інфраструктура – сукупність ланок, підприємств і організацій, що входять у ці ланки, видів їх діяльності, необхідних для забезпечення та створення умов для нормального функціонування виробництва, обороту товарів, а також життєдіяльності людей [4].

Так, в інтернет-енциклопедії «Вікіпедія» наведено таке визначення цього поняття: інфраструктура – сукупність галузей та видів діяльності, що обслуговують економіку, виробництво (транспорт, зв'язок, комунальне господарство, загальна і професійна освіта, охорона здоров'я та ін.).

В іншому визначенні інфраструктура розглядається як комплекс взаємопов'язаних обслуговуючих структур, що складають та/чи забезпечують основу для вирішення проблеми (завдання) [5].

На думку І. Ф. Чернявського, «інфраструктуру складають сукупність спеціалізованих виробництв і видів діяльності, функції яких поляга-

ють у наданні основним галузям послуг виробничого і соціального призначення з метою забезпечення ефективного функціонування загальнонародної кооперації праці й отримання високих кінцевих результатів» [6].

Так, автори наукового видання «Інфраструктура товарного ринку» В. П. Федько і Н. С. Федько під інфраструктурою розуміють «сукупність видів діяльності, що забезпечують ефективне функціонування об'єктів ринкової економіки і їх єдність у певному реальному ринковому просторі».

Російський економіст В. Н. Стаханов визначає суть інфраструктури як «комплекс специфічних трудових процесів з виробництва послуг, що забезпечують обмін діяльністю в суспільному виробництві і житті людини».

У своїй науковій роботі «Теорія інфраструктури» професор Кильського університету Р. Іохімсен узагальнив основні погляди представників різних зарубіжних економічних шкіл на природу і суть інфраструктури, її функції і роль в сучасному капіталістичному виробництві. Під інфраструктурою Р. Іохімсен розуміє сукупність матеріальних, персональних та інституційних видів діяльності і їх організацій, що сприяють створенню господарської єдності на території і вирівнюванню винагороди за однакові вкладення доцільно витрачених ресурсів, тобто роблять можливою повну інтеграцію і високий рівень господарської діяльності. В цілому основна частина приведеного визначення інфраструктури відображає погляди більшості дослідників на її суть в сучасних умовах ринку.

Незважаючи на переваги й недоліки вище наведених дефініцій деякі із них обмежені розглядом елементів виробничої і соціальних сфер, в яких відображені повною мірою економічні функції інфраструктури в цілому, а також таких важливих елементів макроекономічної системи, як інституціональної, фінансової інфраструктур, тощо.

Виробнича інфраструктура є невід'ємною складовою економічної системи і за своєю сутністю не залежить від способу виробництва. Вона як органічна підсистема інфраструктури в цілому склалась в результаті історичного розвитку товарного виробництва на базі промислового капіталу відповідно до еволюції ринкової економіки.

Історичний підхід до аналізу виробничої інфраструктури її розглядає у цивілізаційному і формаційному аспектах.

Цивілізаційний аспект відображає розвиток виробничої інфраструктури відповідно до сукупності елементів матеріальної і духовної культур.

Перехід до інформативного суспільства привів до того, що вперше в історії людської цивілізації, здатність мислити стало безпосередньо продуктивною силою. Відповідно до цього формується й структура послуг виробничої інфраструктури. Таким чином, цивілізаційний аспект відображає якісний ріст інфраструктури, сутність якого полягає в тому, що з однієї сторони, чим вищий рівень культури виробництва, тим краще розвинена його інфраструктура, а з іншої, чим краще організована і різноманітна сфера допоміжних послуг, тим вища ефективність основного виробництва.

Формаційний аспект дає змогу визначити місце виробничої інфраструктури в системі виробничих відносин на історичних щаблях розвитку суспільства з урахуванням інтересів різних груп, класів, тощо. Так, наприклад, в докапіталістичних формаціях, виробнича інфраструктура, як правило, є допоміжною операцією в процесі виробництва, власником і виробником яких одночасно виступали власники засобів виробництва. Тому, розподіл вартості і споживчої вартості основного і допоміжного виробництва не був проведений.

Згідно з даним підходом, чим вищий рівень усупільнення виробництва, тим більше задіяні інфраструктурні галузі, які не завжди є вигідні приватному капіталу. Виконання останніх держава бере на себе, оскільки для неї в першу чергу важливо, не продавати послуги, а створити умови для розвитку приватного капіталу.

Причиною відокремлення виробничої інфраструктури в самостійну сферу економіки є суспільний поділ праці. Зародження виробничої інфраструктури можна спостерігати вже у виробничому процесі, в якому відбувається поділ на основні і допоміжні дії, хоча в цьому випадку вона відноситься безпосередньо до продукту. Відносини в цьому випадку складаються усередині діяльності одного виробника. З розвитком кооперації і появою різних форм підприємств відбувається відділення допоміжних функцій від основного виробництва. Подальший розвиток ринку, розширення меж товарно-грошових відносин привело до виділення виробництва допоміжних послуг з рамок компаній-споживачів в спеціалізовані суб'єкти.

У процесі розвитку економічних відносин виробнича інфраструктура перетерпіла значних

зміни. Використовуючи методологію дослідження генезису економічних систем, в розвитку виробничої інфраструктури можна виділити наступні етапи:

1) формування передумов виникнення сфери послуг на основі частки і одиничного поділу праці;

2) зародження і становлення виробничої інфраструктури внаслідок посилення взаємозв'язків між різними суб'єктами господарської системи і виникнення відсутніх елементів у цій системі;

3) розвиток виробничої інфраструктури як невід'ємної складової сучасної ринкової економіки.

Методологічною основою дослідження виробничої інфраструктури є основний системний підхід, який допускає, з однієї сторони, обґрунтування й презентацію її у вигляді стійкої системи, яка здатна самоорганізуватися, а з другої сторони, – визначає взаємовідносини між окремими її елементами і матеріальним.

Розглядаючи сутність виробничо-інфраструктурної діяльності, слід підкреслити, що вона лише сприяє виробництву готових до реалізації товарів, не забезпечуючи безпосереднього зростання прибутку. Внаслідок цього значна частина послуг виробничого характеру повинна надаватися основному товаровиробникові ззовні – державою, або спеціалізованими на виробничих послугах суб'єктам.

Разом з тим, безперерйне забезпечення основному товаровиробникові комплексу необхідних йому умов сприяє росту соціально-економічної ефективності суспільного виробництва в цілому. Так, ще А. Пезентти відзначав, що надання цих умов скорочує накладні витрати капіталістичних підприємств, полегшуючи процес обігу капіталу з метою досягнення не тільки первинної мети – «збільшення глобального попиту й зайнятості», але й підвищуючи норму прибутку в капіталістичному секторі.

У сучасних економічних дослідженнях виробничу інфраструктуру розглядають як галузь, що безпосередньо обслуговують матеріальне виробництво: транспорт, зв'язок, матеріально-технічне забезпечення, включаючи енергопостачання, тощо.

Разом з тим багато економістів вважають, що такий підхід в певній мірі не дозволяє досить чітко й однозначно визначити зміст поняття «виробнича інфраструктура». Перерахування входних галузей, які входять у виробничу інфраст-

руктуру (транспорт, зв'язок, комунальне й ремонтне обслуговування, тощо) не сприяє, на нашу думку, розкриттю її сутності і функціонування та не може охопити всієї різноманітності діяльності виробничо-інфраструктурних підрозділів.

Нераціональним є використання окремими авторами техніко-технологічного підходу, відповідно до якого виробнича інфраструктура визначається як комплекс інженерно-технічних споруджень і об'єктів, що забезпечують необхідні матеріально-технічні умови для розміщення й успішного функціонування підприємств промислового й сільськогосподарського виробництва.

Вдалою, на наш погляд, є спроба аналізу змісту поняття виробничої інфраструктури на рівні взаємин взаємодій основних і обслуговуючих суб'єктів економічної діяльності – як цілої низки суб'єктів, пов'язаних з реалізацією продукції, матеріально-технічним постачанням, виробничо-технічним обслуговуванням, фінансово-кредитним забезпеченням, які перебувають у стані взаємин між ними і товаровиробниками. Тобто в цьому випадку ядром є товаровиробник, і саме на нього спрямована дія вторинного рівня суб'єктів інфраструктурного обслуговування.

Таким чином, у системі економічних відносин можна виділити основну виробничу діяльність і допоміжну, що доповнює її (транспорт, зв'язок, ремонтне господарство, тощо), спрямовану на обслуговування основного виробництва є необхідною для ефективного його розвитку, що надає послуги виробничого характеру.

Виробнича інфраструктура складається не просто з окремих елементів у вигляді різних підприємств, а із зв'язків і відносин між ними, що визначають її суб'єктивно-об'єктивний характер. Підприємства матеріального виробництва і виробничої інфраструктури є між собою суб'єктами, які вступають у відносини із приводу об'єкту – виробнича послуга. Відносини між допоміжними суб'єктами й основним виробництвом породжують інтегративні, цілісні властивості системи, забезпечуючи відносно самостійне існування й функціонування системи виробничої інфраструктури.

В склад інфраструктури як системи автоматично входять особливі компоненти у вигляді мотиваторів, рецепторів і законів (Мотиватори генераторами потреб системи). Для системи виробничої інфраструктури мотиватором виступає основне виробництво. Рецептори – це еле-

менти, які одержують інформацію і генерують дії системи, вони представлені системою суб'єктів виробничої інфраструктури. Закони – множина правил, за допомогою яких функціонують рецептори. Ці компоненти створюються всередині системи основні мотиви дій щодо одержання інформації про зовнішнє середовище.

Зовнішня виробнича інфраструктура знаходиться за рамками економічної системи підприємства й надає послуги виробничого характеру платникам, складається з незалежних спеціалізованих підприємств (ремонтних, транспортних, складських, очисних, тощо), державних і муніципальних установ дорожнього господарства, систем тепло-, газо-, водопостачання, каналізації і інших елементів виробничої інфраструктури.

Внутрішня виробнича інфраструктура складається з підрозділів, що входять в економічну систему підприємства і надають обслуговуючі послуги для підприємств.

Функціонування будь-якої системи підпорядковується певним законам: «необхідності» і «достатності», і якщо в описати закони функціонування системи виробничої інфраструктури, то можна сказати, що економічна необхідність визначається потребою підприємства, а достатність – економією «витрат взаємодії» або так званих транзакційних витрат.

Виходячи з цього виробничу інфраструктуру можна віднести до систем, в яких внутрішній стан значною мірою залежить від зовнішнього середовища. Найбільш яскраво це проявляється через впливи інституціональної структури економіки на виробничу інфраструктуру. Так, наприклад, на роботу ГРП фірм значний вплив має державне регулювання тарифів на перевезення, що, в свою чергу, веде до збитковості багатьох підприємств, відсутності цінової конкуренції і необхідності державних субсидій у цю сферу.

Поряд з негативним моментом у цьому випадку можна відзначити й позитивні сторони. Державне регулювання газотранспортних тарифів для господарюючих суб'єктів дозволяє уникнути різких стрибків цін на вантажні перевезення, для транспортних організацій – одержувати державні субсидії, субвенції, дотації.

Розглядаючи значення виробничої інфраструктури в розвитку економічних відносин, слід зазначити, що один і той ж самий господарюючий суб'єкт може змінювати свою роль у системі: тобто бути базисним (тим, що обслуговує)

і інфраструктурним (обслуговуючим) залежно від поставлених цілей. Наприклад, промисловість може бути основним елементом, стосовно якого ГРП є інфраструктурою, але з іншого боку, ГРП потребує обслуговування. В цьому випадку ГРП виступає як система, що обслуговується, для якої є своя інфраструктура: дороги, енергетика, ремонтні майстерні, вантажні термінали, тощо.

Внутрішня організація системи виробничої інфраструктури є сукупністю сфер діяльності і їх зв'язків (відносин). Один елемент системи може бути замінений зовсім іншим, не подібний за внутрішніми особливостями, але якщо при цьому функціональні властивості даного елемента в системі залишилися незмінними, то слід врахувати, що ніяких змін в структурі не відбулось.

Розглядаючи вхідні у виробничу інфраструктуру елементи, деякі економісти виділяють чотири більші групи: транспорт, енергетичні мережі, засоби зв'язку й телекомунікації, матеріально-технічне постачання й система просування товарів.

Відповідно до чинника часу розвиток виробничої інфраструктури може структуруватися на три типи: випереджувальний, своєчасний і запізнілий. Така класифікація є важливою для практичного аналізу рівнів інфраструктурного забезпечення основного виробництва. Для більшості сфер економіки України є характерним запізнілий тип розвитку виробничої інфраструктури, оскільки йому характерна низка таких недоліків як дефіцит теплоенергетичних потужностей, незадовільний стан доріг, відставання бази обслуговування автомобілів, недосконалість вантажно-розвантажувальних механізмів, дефіцит потужностей зберігання різних видів продукції, низький рівень технічного стану комунікацій водо-, тепло-, і газопостачання, відставання в розвитку сучасних засобів зв'язку. Тому для подолання спаду виробництва як в економіці так і на окремому підприємстві необхідна підтримка не тільки розвитку основного виробництва, але і його інфраструктури.

Виробничу інфраструктуру доцільно класифікувати за функціональним призначенням. Відповідно до цього напрямку всі елементи інфраструктурного обслуговування щодо діяльності господарюючого суб'єкта можна поділити на три групи: перша – галузі (або підприємства), які забезпечують формування умов виробництва; друга – галузі (або підприємства), які забезпечують умови функціонування безпосередньо технологічного процесу виробництва

продукції; третя – галузі (або підприємства), які забезпечують реалізацію готової продукції.

Виробнича інфраструктура як складова економічної бази суспільства формується й розвивається за типом самої системи. Чим складніше організована економічна система, тим більше різноманітні функції, які виконує кожний структурний елемент. При переході до ринку виникла потреба в послугах з вивчення попиту й стимулювання продажів, одержання і обробки комерційної інформації, у послугах зі зниження витрат виробництва, підвищення економічності використання ресурсів, раціоналізації виробничих процесів, підвищення якісних характеристик і росту різноманітності товарів і послуг. У зв'язку із цим функції виробничої інфраструктури розвинулися, і крім обслуговування безпосередньо технологічного процесу додалися функції, що побічно впливають на основне виробництво, пов'язані з інформаційним обслуговуванням, формуванням ділової стратегії.

ІV. Висновки. Залежність між розвитком виробничої інфраструктури і ефективністю функціонування основного виробництва полягає в тому, що добре організована інфраструктура підвищує ефективність функціонування основного виробництва. Отже, поліпшення виробничої інфраструктури може бути визначним чинником при виході підприємств промисловості із кризи, оскільки виробнича інфраструктура забезпечує умови для успішного економічного розвитку сфери матеріального виробництва.

Тобто роль виробничої інфраструктури в розвитку промислового виробництва при ускладненні виробничих процесів і появі нових господарських зв'язків між учасниками ринку із часом зростає. Виробнича інфраструктура трансформувалась в самостійну сферу економіки, в ній стали виділятися державна й приватна сфери інтересів, а з появою самостійних спеціалізованих підприємств почала розвиватися виробнича інфраструктура самого підприємства. З розвитком ринкових відносин розширився склад вхідних у виробничу інфраструктуру елементів, окремі її елементи стали виступати, як такі, що обслуговуються, так і такі, що обслуговують підсистеми.

1. *Витренко Н. М.* Социальная инфраструктура Украины: оценка уровня и перспективы развития : моногр. / Н. М. Витренко. – К. : Науч. мысль, 1993. – 144 с.

2. *Кочетов А. Н.* Современный взгляд на роль инфраструктуры в социальном развитии общества [Электрон-

ний ресурс] / А. Н. Кочетов, Д. А. Харитонов // Поволж. гумани-тар. журн. – 2001. – № 1. – Режим доступу: http://journal.seun.ru/j2000_2r/Socio/socio.htm.

3. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / Редкол.: ... С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.

4. Економічний інтернет-словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slovnyk.com.ua/rozdily/index.php>

5. Інтернет-інциклопедія «Вікіпедія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.wikipedia.org/>.

6. Чернявский И. Ф. Инфраструктура и эффективность общественного производства / И. Ф. Чернявский // Вопр. экономики, 1982. – № 7.

The article deals with the theoretical and practical problems of formation and development of the productive structure of the enterprise. And also the economic essence of this concept as an economic category was analyzed. The development of industrial infrastructure was showed.

УДК 658.5.012.1

Гой Н. В.

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ОПЕРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ З ПЕРЕРОБКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Визначено та розглянуто зовнішні і внутрішні чинники, що впливають на організацію оперативного управління на підприємствах із переробки сільськогосподарської продукції, запропоновано їх класифікацію.

Ключові слова: чинники, фактори, оперативне управління, підприємство, переробка сільськогосподарської продукції.

І. Вступ. Забезпечення конкурентоспроможності та досягнення сталого економічного зростання підприємств із переробки сільськогосподарської продукції нерозривно пов'язані з удосконаленням та розвитком управлінської системи. Реалізація визначених завдань в умовах ринкової економіки можлива завдяки використанню сучасних принципів та методів оперативного управління процесом виробництва, оскільки значно зростає його роль та масштаби практичного застосування на підприємствах із переробки сільськогосподарської продукції. Все це зумовлює необхідність виваженого підходу до організації системи оперативного управління, особливо до таких питань, як зовнішні та внутрішні фактори впливу на нього.

Дослідження впливу окремих чинників на управлінську діяльність суб'єктів господарювання знайшли своє відображення у працях таких учених-економістів, як Р. А. Фатхутдінов, Л. І. Федулова, С. І. Дем'яненко, С. С. Гаркавенко, О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, В. М. Якубів, Л. А. Євчук, Л. В. Пельтек та ін.

Попри вагомість виконаних наукових досліджень, вплив зовнішніх та внутрішніх чинників

на організацію оперативного управління на підприємствах із переробки сільськогосподарської продукції в сучасних умовах вивчений недостатньо.

Потреба в комплексному обґрунтуванні їх змісту й важливе практичне значення даної проблеми для підвищення ефективності господарювання зумовлюють актуальність теми дослідження.

ІІ. Постановка завдання. Діяльність підприємств із переробки сільськогосподарської продукції загалом та кожен виробничий і управлінський процес, зокрема, перебувають під дією значної кількості факторів. Оскільки організація оперативного управління є складовою загальної управлінської системи виробничою діяльністю, вона формується під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників, вивчення яких є метою даного дослідження.

ІІІ. Результати. Успішність організації процесу оперативного управління сучасним підприємством із переробки сільськогосподарської продукції забезпечується детальним вивченням зовнішніх та внутрішніх чинників впливу на неї.

У тлумачних словниках сучасної української мови визначення чинника (фактора) трактується як "умова, рушійна сила, причина будь-якого процесу чи явища, що визначає його характер або одну з основних рис" [1, с. 1526, 1601; 2, с. 521]. Згідно із визначенням "Словаря современных экономических терминов", фактор (англ. factor – агент, посередник) – це рушійна сила економічних, виробничих процесів, які впливають на результат економічної діяльності